

Obsah

Předmluva	9
Úvod	10
Otázka „Proč?“	13
Dva typy odpovědí na otázku „proč“	15
1. <i>Předložení intencionální struktury: porozumění</i>	15
2. <i>Předložení zákonitosti: vysvětlení</i>	18
3. <i>Vztah obou typů odpovědí (předběžná úvaha)</i>	20
Otázka „proč“ v oblasti živých bytostí	21
 I. Platónův koncept teleologie	23
1. Teleologie a platónská nauka o idejích	27
2. Platónova nauka pohybu	32
3. Teleologie a platónská nauka o Erótu	39
4. Teleologie a politická filosofie	43
 II. Aristotelés	46
1. <i>Dynamis a úsia</i> jako konstitutivní prvky aristotelské teorie pohybu	47
2. Aristotelova nauka o pohybu	53
a) <i>Anticipační struktura pohybu:</i> <i>teleologie v širším smyslu</i>	53
b) <i>Princip nejlepšího v přirozeném pohybu: teleologie v</i> <i>užším smyslu</i>	56
c) <i>Teleologie a teleonomie</i>	63
3. Teleologie imanentní a transcendentní	71

III. Teleologie v pozdní antice a ve scholastice	76
1. Universální teleologie ve stoickém myšlení	76
2. Dověšení teleologického pojetí světa: Tomáš Akvinský (1225–1274)	80
a) <i>Intelektualizace teleologického pojetí světa</i>	82
b) <i>Důkaz teleologie v přírodě</i>	84
c) <i>Teleologie a theologie</i>	85
d) <i>Stupně obsahů snažení</i>	86
e) <i>Repraesentatio božského v konečných jsoucnech</i>	87
3. Vrchol jako zvrát teleologického myšlení	92
IV. Krize a ústup teleologického myšlení po raný novověk	94
1. Krize přírodní teleologie ve vrcholném středověku a v raném novověku. Argumenty a motivy u Buridana, Bacona, Descarta .	95
a) <i>Teleologie a theologie</i>	95
b) <i>Teleologie a nominalismus: telos je nepoznatelný</i>	96
c) <i>Teleologie a praktická argumentace</i>	97
d) <i>Kvalitativní a kvantitativní pojetí přírody</i>	99
2. Inverze teleologického myšlení	103
a) <i>Politická filosofie</i>	105
b) <i>Morální theologie</i>	106
c) <i>Filosofická etika</i>	107
3. Nietzscheův útok na invertovanou teleologii (anticipace) . . .	108
V. Pokusy o zprostředkování mezi teleologií a universální mechanikou u Leibnize, Wolffa a Kanta	110
1. Gottfried Wilhelm Leibniz (1646–1716)	112
2. Christian Friedrich Wolff (1679–1754)	121
3. Immanuel Kant (1724–1804)	125
a) <i>Kritická pozice v období Kritiky čistého rozumu (1781)</i> <i>a Metafyzických základů přírodní vědy (1786)</i>	125
b) <i>Analýza pojmu účelu v Kritice soudnosti (1790)</i>	127
c) <i>Problém teleologie v díle pozdního Kanta (po r. 1796)</i> . .	142

VI. Teleologie v německém idealismu: Fichte, Schelling, Hegel	145
1. Johann Gottlieb Fichte (1764–1812)	145
2. Friedrich Wilhelm Joseph Schelling (1775–1854)	151
a) <i>Schellingův pojem přírody</i>	155
b) <i>Hmota a život</i>	157
c) <i>Teleologie a příroda</i>	160
3. Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770–1831)	163
a) <i>Konečné a nazíravé rozvažování</i>	164
b) <i>Objektivita a mechanismus</i>	167
c) <i>Teleologie jako pravda mechanismu</i>	170
d) <i>Teleologie v dějinách</i>	179
e) <i>Teleologie a kultura</i>	183
VII. Radikalizace a zánik teleologie zachování v 19. století	188
1. Arthur Schopenhauer (1788–1859)	189
2. Friedrich Nietzsche (1844–1900)	198
a) <i>Nietzschova kritika teleologie sebezachování</i>	199
b) <i>Nietzschova kritika tradiční kritiky teleologie</i>	200
c) <i>Nadčlověk a věčný návrat – Nietzschova ateleologická teleologie</i>	204
d) <i>Hegel v Nietzschovi</i>	209
VIII. Rozšíření antiteleologismu v přírodní vědě 19. a 20. století	215
1. Základy biologického darwinismu	219
2. Evoluční teorie a teleologie	221
3. Rozšíření evoluční teorie na celou oblast vědy	225
<i>Haeckelův monismus</i>	229
4. Odteleologizovaná skutečnost	231
IX. Kritika antiteleologismu	245
1. Kritika evoluční teorie	246
a) <i>Biologie kritizuje evoluční program</i>	246
b) <i>Filosofie kritizuje evoluční program.</i>	
<i>Analýza některých základních pojmů</i>	249

2. Kritika vědecko-teoretické analýzy problému teleologie . . .	273
a) <i>Analytická kritika teleologického myšlení</i>	273
b) <i>Cíle a účely jako kategorie sebezakoušení</i>	275
 X. Znovuobjevená teleologie	280
1. K symbolickému charakteru jazyka	280
2. Nezdar „odantropomorfizování“	284
3. Nový status evoluční teorie	287
4. K „nutnosti“ teleologického myšlení	288
5. Teleologické myšlení a důkazní břemeno	293
6. Teleologie a zájem	295
7. Ontologický status teleologie	300
 XI. Teleologie a teleonomie	309
Seznam zkratk	321
Seznam literatury	323